

6. Кузьмин Е. О некоторых памятниках южно-русского прикладного искусства //Старые годы. — 1909. — Июль-сентябрь. — С. 457–462.
7. Кузьмин Е. М. Тарас Григорьевич Шевченко //Искусство. Живопись, графика, художественная печать. — 1911. — № 2. — С. 54–67; № 3. — С. 99–110.
8. Кузьмин Е. М. (К. Е.) Выставка художественных произведений Шевченко //Искусство. Живопись, графика, художественная печать. — 1911. — № 3. — С. 144–145.
9. Кузьмин Е. М. Межигорский фаянс //Искусство. Живопись, графика, художественная печать. — 1911. — № 6–7. — С. 225–270.
10. Кузьмин Е. М. Украинская живопись XVII столетия / История русского искусства / Под ред. И. Грабаря. — М., 1914. — Т. VI. — Кн. 1. — С. 400–452.
11. Прахов А. К рисункам Т. Г. Шевченка //Пчела. — 1876. — Кн. 2. — С. 407–408.
12. Русов А. Коллекция рисунков Т. Г. Шевченко //Киевская старина. — 1894. — № 2. — С. 182–190.

Оксана ЧЕПЕЛИК,

*провідний науковий співробітник ІПСМ НАМ України,
кандидат архітектури, старш. науку співроб*

ФЕНОМЕН МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНИХ ФЕСТИВАЛІВ

О. Чепелик. Феномен мультидисциплинарных фестивалів.

Допис досліджує феномен мультидисциплінарних культурно-мистецьких подій, аналізуючи фестивалі «ГогольФест» та «Сараєвська Зима». Метою допису є аналіз фестивальних стратегій, культурно-мистецьких подій та обґрунтування необхідності проведення інфраструктурних заходів в Україні.

Ключові слова: мультидисциплінарні фестивалі, інфраструктурні заходи, геополітичні умови, культурний феномен, культурна політика, парадигма фестивалю, український шоукейс, соціокультурні трансформації, інноваційна платформа, міжнародна співпраця, клімат взаєморозуміння.

О. Чепелик. Феномен мультидисциплинарных фестивалей.

Статья исследует феномен мультидисциплинарных культурно-художественных событий, анализируя фестивали «ГогольФест» и «Сараевская Зима». Целью статьи является анализ фестивальных стратегий, культурно-художественных событий и обоснование необходимости проведения инфраструктурных мероприятий в Украине.

Ключевые слова: мультидисциплинарные фестивали, инфраструктурные мероприятия, геополитические условия, культурный феномен, культурная политика, парадигма фестиваля, украинский шоукейс, социокультурные трансформации, инновационная платформа, международное сотрудничество, климат взаимопонимания.

O. Chepelyk. Phenomenon of multidisciplinary festivals.

This article explores the phenomenon of multidisciplinary cultural and art events and analyses “GogolFest” and “Sarajevo Winter” festivals. The purpose of this article is an analysis of the festival strategies, cultural and art events in order to prove the necessity of infrastructural events in Ukraine.

Keywords: multidisciplinary festivals, infrastructural events, geopolitical conditions, cultural phenomenon, cultural policy, festival paradigm, Ukrainian showcase, socio-cultural transformations, innovative platform, international cooperation, climate of mutual understanding.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день мультидисциплінарні фестивалі не є таким уже й поширеним феноменом. Найвідомішим інституційним втілення такого роду, звичайно ж, є Венеційська бієнале, що представляє різні дисципліни: сучасне мистецтво, архітектуру, кінематограф, театр та музику, презентації яких розподілені протягом двох років. Орієнтація на найпрестижніший форум не є утопічною ідеєю, а нагальним інфраструктуротворчим заходом для нашої країни. Тому в своєму аналізі хочу зупинитися на порівнянні двох

«Сараєвська зими — 2010»
Ана Баняк. Проект «Interspace»

мультидисциплінарних фестивалів, що проходять у країнах, які перебувають у дещо схожих геополітичних умовах: «ГогольФест» та «Сараєвська Зима».

Боснія та Герцеговина, як і Україна, не є членом Європейського Союзу. Довгий час країна перебувала під впливом культурного поля старшої сестри — Сербії, сьогодні намагається відродити свій голос і створити необхідні умови задля плідного розвитку та руху вперед. Пропоную порівняльний

аналіз мультидисциплінарних фестивалів: «ГогольФест — 2010» та «Сараєвська Зима — 2010», площа України — 603 700 км², Боснії та Герцеговини — 51 197 км², населення країн складає, відповідно, 46 млн. та 4 067 тис., столиці — Київ та Сараєво, чисельність населення — 2 799 199 та 400 000, рік заснування — 2007 та 1984, відбувається 3–19 вересня та 7–28 лютого, кількість учасників — 800 та 1154, кількість країн, що беруть участь, — 20 та 34, кількість відвідувачів — 100 000 та 11 635, кількість програм — 5 та 7, кількість заходів — 172 та 142, бюджет — 1 500 000 US\$ та 2 500 000 EU.

Фестиваль «Сараєвська Зима», що включає в себе 10-ту Арт-бієнале та 3-й кінофестиваль ЕКО ОКО, старший за наш «ГогольФест», був заснований 1984 р. як культурна програма 14-ї Зимової олімпіади в Сараєво, як державне доручення, що його спустили згори, натомість «ГогольФест» був приватною мистецькою ініціативою, що розвивалася знизу, і за чотири роки став масштабною культурною подією в Україні, що пояснюється також колосальним мистецьким голодом, адже держава не задовольняє культурних потреб своїх громадян. Перший фестиваль «Сараєвська Зима» проходив з 21 грудня 1984 по 6 квітня 1985 року. 2010 р. проходила 26-та «Сараєвська Зима», а це означає, що фестиваль проводився навіть під час Боснійської війни. Яким чином цій невеликій країні, що опинилась у вирі Сербсько-Хорватської війни 1991–1995 рр., вдалося зберегти міждисциплінарний фестиваль навіть у роки Боснійської війни 1992–1995 рр.? І чому ж «ГогольФест» на четвертому році свого існування, коли він почав набирати міжнародної ваги і міг би стати культурним феноменом для країни, опинився під загрозою зриву в зв'язку з відмовою надати фестивалю Мистецький Арсенал усупереч попередній домовленості?

Актуальність дослідження. Тут ми переходимо в сферу культурної політики. Визначальними характеристиками сьогодишнього існування сучасного мистецтва в Україні є: 1) відсутність його зв'язку з освітою, 2) відсутність інфраструктури, 3) його маргінальність у державі, 4) перебування у зоні «поза дискурсом», адже українське мистецтво виключене з національної культурної політики. Саме про це були зняті авторські документальні фільми «Реальний майстер-клас» [1, с. 66] (показаний на «ГогольФесті» 2009 р.) та «Музей» [2, с. 55]. Як зазначала Оксана Забужко у фільмі «Реальний майстер-клас», «митець у повному праві від лиця народу і історії вимагати від держави, котра, зрештою, є не чим іншим, як інституціями професійного менеджменту, тієї культурної політики, котра забезпечувала б елементарну прохідність голосу. Бо без підтримання інфраструктури цієї трансмісії ніколи не буде нарощеного культурного гумусу. Ми задля цього утримуємо Міністерство культури». Сучасне мистецтво сьогодні перебуває в повній залежності від комерційної репрезентації. Приклад — низка комерційних арт-ярмарків, що проходять в Українському домі, а тепер і в Мистецькому Арсеналі. Воно не належить суспільству — свідченням належності стали б Музей сучасного мистецтва, центр (и) сучасного мистецтва, медіа-центр (и), фінансовані з податків громадян.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Авторська монографія «Взаємодія архітектурних просторів сучасного мистецтва та новітніх технологій» розглядає процес розвитку взаємодії, що відбувається в рамках структурних подій. Тема даної статті пов'язана з загальнодержавною програмою Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України, зокрема з темою «Мистецький рух України

XX — початку XXI ст.», а також з планами наукових робіт кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Розгляд цих двох мультидисциплінарних фагивалів обґрунтовує необхідність розбудови мистецької інфраструктури, аби кінець кінцем уможливити розвиток усіх видів сучасного мистецтва, медіа-мистецтва та практик соціальної скульптури та site-specific інсталяцій в Україні.

Невтомним організатором «Сарасвської Зими» виступає Ібрагім Спакіч — поет і політик, засновником та ідейним натхенником «ГогольФесту» є Владислав Троїцький — театральний

режисер та бізнесмен. Фестиваль «Сарасвська Зима» розглядав «W. A.T — World Art Tendency» — світові мистецькі тенденції, які визначали останнє десятиріччя і є актуальними для наступного, і проходив під девізом «Що тепер?» [3], що, власне, є цитатою з відомої праці англійського дослідника і письменника Чарльза Персі Сноу (1905–1980) «Дві культури», в якій він поставив питання про два підходи до світогляду, світорозуміння, світовідчуття, світоспілкування людини, де йдеться про подолання розриву між технічною і гуманітарною культурою в епоху науково-технічного прогресу задля встановлення мирних відносин між країнами. Сноу прагнув

«ГогольФест – 2010»,
Пермський музей сучасного мистецтва, Група «ZerGut»

сприяти зближенню мистецтва і науки, підкреслюючи спільність їхньої кінцевої мети — подолання загрози нової війни, покращення добробуту людей, котрі живуть на нашій планеті. Програмною стала його лекція «Дві культури» («The Two Cultures»), яку Сноу прочитав 1959 р. в Кембриджі. У цій промові письменник виклав своє розуміння взаємного зв'язку науки та мистецтва в епоху НТР. Особливістю сучасного мистецтва Сноу вважав його звернення до науково-політичної проблематики, що є потребою часу. За Сноу, можна розглядати також два способи педагогічного процесу — науково-сцієнтичний (науково-гносеологічний, згідно з формулюванням В. Біблера [4]) та гуманітарний — як проєкції культури природничої та культури гуманітарної. Тобто він закликав до встановлення зв'язку між двома найвищими формами людської творчості — мистецтвом і наукою. Чому вони розділені як дві інтелектуальні форми, ніби хвильова природа та природа елементарних частинок матерії (корпускулярно-хвильовий дуалізм)? Як ми можемо знову їх об'єднати і чому ми маємо цим займатися?

Якою ж була концепція «ГогольФесту — 2010» «Поговори з Гоголем сьогодні» і які філософські та світоглядні універсалії транслював український міждисциплінарний фестивал? Парадигма фестивалю: «Мистецтво паралельної реальності». Ця концепція має проковувати думки про: 1) відповідальну свободу, 2) новий тип ієрархії — нові параметри людських цінностей, 3) самоідентифікацію в реальності, вибір власного шляху, 4) творчість як сенс життя людини, 5) взаємоповагу між людьми та державами. Обидва фестивалі апелювали до ідей, народжених письменниками. Українському фестивалю не вистачило ґрунтовної філософської розробки ідеї, а це справа куратора. Звичайно, якщо куратор Катерина Бочавар виконує функцію не тільки оранжувальника простору, а й архітектора виставки, так само як і режисера, диригента, хореографа простору (а варто відзначити, що територія Кіностудії О. Довженка спровокувала найнесподіваніші просторові сценарії), — це все одно не додасть концептуальної глибини візуальній частині фестивалю і не зніме відповідальності за її транслювання; і, безумовно, цього не достатньо для формування впливової інфраструктурної події.

Новизна. Звичайно, розкішшю є залучення серйозних кураторів до роботи над арт-

частиною, прикладом може слугувати 1-ша Московська бієнале, куратори: Йосип Бакштейн, куратор-координатор (Росія), Даніель Бірнбаум (Швеція / Німеччина), Ярослав Бубнова (Болгарія), Ніколя Бурріо (Франція), Роза Мартінес (Іспанія), Ханс-Ульріх Обріст (Швейцарія / Франція); на 2-й Московській бієнале до цього списку додалися ще Гуннар Квартал (Ісландія) та Фулія Ердемчі (Туреччина). І це не критика, адже відомо, що подібна схема розроблялася для «ГогольФесту — 2010», щоправда, з кураторами другого ешелону, але в режимі, коли за три місяці до події фестиваль був позбавлений залів Мистецького Арсеналу, жоден куратор міжнародного рівня працювати не в змозі. До речі, саме організація та проведення 1-ї Московської бієнале стали колосальним інфраструктуротворчим заходом у Росії, не тільки тому, що все сучасне російське мистецтво отримало можливість бути представленим якщо не в міжнародній програмі, то в численних спецпроектах та паралельній програмі, що проходили в рамках Бієнале, а й тому, що в Москві була відкрита низка державних музеїв та центрів сучасного мистецтва, 2007 р. заснована Національна премія Кандинського з номінаціями «Проект року», «Молодий художник» та «Медіа-арт», а Міністерство культури Російської Федерації фінансує створення проектів сучасного мистецтва.

Методологічне або загальнонаукове значення. В цьому сенсі, наскільки важливою для розвитку національного театрального процесу була програма українського шоукейсу, настільки ж українське візуальне мистецтво було позбавлене цієї унікальної можливості.

Викладення основного матеріалу. Фестиваль відкрився грандіозним шоу на Майдані

«Сараєвська Зима – 2010»,
«Дев'ятиголовий Дракон», Гордана Анделіч

Незалежності урбаністичного театру з Іспанії «La Fuga dels Baus» спільно з ЦСМ «Дах» та «ДахаБраха». Учасники перформансу з використанням найсучасніших світлових ефектів, відеографіки і провідних комп'ютерних технологій буквально кодували простір Майдану Незалежності.

В Українському шоукейсі представили свої вистави київські театри: «Вільна сцена» (вистави Дмитра Богомазова та Лариси Венедіктової), «Дах» та «ДахаБраха» (режисер Владислав Троїцький), Театр сучасної хореографії «Київ модерн-балет» (хореограф Радуга Поклітару), Київський академічний театр драми і комедії на лівому

березі (вистави Олексія Лісовця та Олександра Кобзаря і Андрія Самініна), Театральна майстерня А. Білоуса і Новий театр на Печерську (вистава Андрія Білоуса), «Студія Паріс», театри зі Львова: Львівський академічний театр ім. Леся Курбаса (вистава Овлякулі Ходжакулі) та театр «Воскресіння» (режисер Ярослав Федоришин), Івано-Франківський музично-драматичний театр (режисер Р. Держипільський), харківський театр «Нова сцена» (режисер Микола Осипов), запорізький Театр-лабораторія «VIE» (режисер Віктор Попов), нью-йоркська «Yara Arts Group» (режисер Вірляна Ткач, Ватоку Уено) і лідер театральної програми — берегівський Угорський національний театр ім. Д. Йішша з безумовною перлиною фестивалю — виставою «Син, що став оленем — крик із воріт таїнств» (режисер Аттіла Віднянський). Не можна не відзначити синтетичної містерії «Даху» і «ДахаБрахи» «Сни покинутих доріг» — саме тому, що в ній відбувається розширення простору театру, з надр якого виливається сплав візуальних мистецтв, музики і технологій.

Розширенням території театру займається і представлений у головній програмі фестивалю російський «LIQUID Theatre» («Театр перетікання»), що працює в site-specific умовах у традиціях вуличних, фізичних, драматичних та візуальних театрів. 2009 р. «LIQUID Theatre» став лауреатом Національної театральної премії «Золота маска» в конкурсі «Експеримент».

Я не описуватиму всіх подій двох фестивалів за цілком зрозумілих причин, але на окремих прикладах спробую провести паралелі чи проаналізувати організаційні та стратегічні відмінності.

Із побаченого в театральній програмі сараєвського фестивалю запам'яталася прем'єра «Камерного театру 55» за п'єсою німецького автора Франца Ксавера Кройтца «Wildwechsel» («Дикий обмін»), режисер Сулейман Купусович. Сучасна німецька драматургія дуже відкрито і сугестивно говорить про наше сьгоднішнє суспільство, коли всі моральні маски впали і коли сім'я повністю програла битву. Ми живемо в такий час, коли люди не перестають говорити про церкви і мечеті, про Бога і Аллаха, а з іншого боку, ми маємо неймовірне падіння моралі й ситуацію, коли неповнолітні стають убивцями і 12-річна дівчинка вагітніє... Вистава говорить про те, що за часів фальшивої демократії ми маємо спотворену і лицемірну ситуацію в суспільстві.

Або ж вистава «Ваші діти в біса спаскудили моє життя», яку представив колектив сучасного танцю МОПА (Іспанія) в Театрі Сартра. «Ваші діти в біса спаскудили моє життя» є результатом об'єднання без дорослих «cut and paste» («вирізаних та наклеєних») речей, які нікому не потрібні, звуків ландшафту, які нагадують про «Fluxus» і нью-йоркську «Нову Хвилю» початку 80-х. Це не інтелектуальний гумор, але за певних умов — наслідки. Це такий деконструктивний і реконструюючий творчий шлях, яким треба пройти, аби просто подивитися, що станеться. За словами Крістіана Маркляя, американського художника і композитора: «Забудьте все, щоб пам'ятати в останню мить».

У музичній програмі «ГогольФесту» традиційно якісним етно-хаосом обдарувала «ДахаБраха» спільно з «Kimmo Pohjonen Kluster», що несподівано для фіна фонтанував оркестровою динамікою, наповненою первісними енергіями, та Тувинський квартет «Хуун Хуур Ту» («Ниип Ниир Ту») — всесвітньо відомий ансамбль етнічної музики, що розвиває архаїчний прамузичний горловий спів, започаткувавши тим самим феномен «Тувинського фольклорного ренесансу».

Але також і українська сучасна музика віднайшла в «ГогольФесті» поважного партнера. По суті, можна говорити про програму українського музичного шоукейсу (хоча рубрика не мала цієї назви, а називалася «Камерна музика»), в якому були представлені камерний ансамбль «Київ Симфон'єта» з концертом «Сучасна камерна музика України і Росії», Максим Шалигін, Святослав Луньов, Національний камерний ансамбль «Київські солісти», Мирослава Которович, Роман Юсипей з програмою «Почуття на терезах», струнний квартет «Колегіум», вокальний ансамбль «Alter Ratio», Національний ансамбль солістів «Київська камерата», ансамбль «Nostris Temporis», що презентує київській публіці музичний авангард і модерністські пошуки, від виступу яких особисто я отримала велике задоволення, камерний оркестр України «New Era Orchestra», ансамбль сучасної музики «Рикшет» та камерний ансамбль Володимира Рунчака «Нова музика в Україні» з концертом «Сучасна музика Німеччини та України».

Подібні стратегії спостерігались і на фестивалі «Сараєвська Зима», але ще й на додачу була низка концертів класичної музики у виконанні всесвітньо відомих майстрів та відзначених молодих музикантів. Та в мене викликав захоплення концерт у Боснійському інституті корейського ансамблю OULIM («Оулім»), заснованого 1986 року. Не тільки суміш корейських інструментів і класичних: скрипки, фортепіано та віолончелі, а й мікс класичної тональності з джазом, поп- та фольк-елементами створили нове, свіже, потужне звучання.

На 10-й Арт бієнале, що проходила в рамках «Сараєвської Зими», були представлені проекти, що відбивали «W. A. T — World Art Tendensy» — світові мистецькі тенденції. У Національній галереї образотворчого мистецтва Боснії та Герцеговини Музей сучасного мистецтва Республіки Сербської в Баня-Луці представив (Б. & Г.) арт-проект «Interspace» («Між-простір»). «Interspace» презентував арт-сцену Баня-Луки, яку своїми роботами представили 9 художників: Весо Совілій, Раденко Мілак, Ана Баньяк, Сандра Дукич, Міодраг Манойлович, Ненад Малешевич, Звездана Веселінович, Младен Мільянович. Той факт, що цей проект був створений за участю трьох кураторів: Дуні Блажевич, директора Центру сучасного мистецтва в Сараєво, Небойша Міленковича, Музей сучасного мистецтва в Воеводіні, та Саріти Буйкович, Музей сучасного мистецтва Республіки Сербської, свідчить про його важливість. Тобто кожна область, що входить до складу Боснії та Герцеговини, все населення якої складає 4 067 тис., має музеї сучасного мистецтва з колекцією. Виставка

«Interspace» була одним з найважливіших і найбільш комплексних проєктів Музею сучасного мистецтва Республіки Сербської до цього часу, і це специфічний «базис» для подальшого розвитку діяльності музею на міжнародному рівні з основною метою — розвитку та інтеграції арт-сцени Республіки Сербської.

Міжнародна виставка сучасного мистецтва відкрилась у Турецькому культурному центрі, куратор Біонг-Ук Парк (Корея), директор арт-інституції «Дев'ятиголовий Дракон» (Сеул), її учасниками були Брюс Аллан (Великобританія), Чанна Бун (Голландія), Даніела де Магдалена (Швейцарія), Євген Гансен (Нова Зеландія), Ед Ґфререр (Австрія), Гая Бергер (Аргентина), Габріель Адамс (США), Генко Гулан (Туреччина), Гордана Анделич (Боснія і Герцеговина), Ян Джойс і Уна (Ірландія), Костянтин Горецький (Білорусь), Мкртич Тоноян (Вірменія), Манамі Н (Японія), Нандін-Ердене (Монголія), Олена Бойка (Чеська Республіка), Юу Чжун Хе (Корея). Інституція «Дев'ятиголовий Дракон» робить спробу залишити найкращу спадщину для майбутнього з точки зору екології та духовності. Людина розглядала природу як об'єкт тестування здатності людства до процесів перетворення й оволодіння природою, тобто як мету завоювання. У кінцевому рахунку, якщо ми ставимо запитання, коли людство зникне, то можна відповісти: «День не буде таким уже віддаленим». Незалежно від того, якою своєрідною може бути людина, ми повинні глибоко усвідомити, що люди є також продуктом відповідного середовища і частиною великої природи. Чи можуть люди жити з розумінням і повагою до світу природи? Що вирішує майбутнє людини — так це взаєморозуміння між людиною і людиною, людиною і обставинами, в яких вона перебуває, та середовищем.

Проєкт «Генезис» Оксано Чепелик (Україна), що є продовженням мультимедійного проєкту «Origin» («Початок»), був запрошений у головну програму Арт бієнале і відкрився в галереї «Новий Храм». Мультимедійна інсталяція «Origin» звертається до практик соціальної скульптури в нетрадиційній розробці теми генофонду нації. Соціальна скульптура оперує поняттям «естетичне», вивільняючи його від обмежень всередині певної сфери, чи медіа, переміщаючи в колективний, образний робочий простір, у якому ми можемо бачити, розуміти, заново продумувати і змінювати наше життя згідно з нашим творчим потенціалом. Поняття соціальної скульптури було впроваджено Джозефом Бойсом, аби звернутися до творчих дій, до яких залучалась би громадськість і які впливали б на довколишній світ. За словами Джозефа Бойса, «кожна людина — художник, вільна істота, покликана брати участь у перетворенні та зміні умов, продумуючи структури, що формуватимуть і обумовлюватимуть наше життя» [5]. У цій роботі у багаторічній співпраці з батьками немовлят зі створення їх відео бази даних, найголовнішим є навіть не привабливість втілення складної інсталяції під небом міста, а процес взаємодії батьків один з одним, з художником, тобто вибудовування соціальних зв'язків, які значною мірою вже втрачені, — людей між собою, окремого індивіда і громади, громади і міста, — задля уможливлення соціокультурних трансформацій. За згодою батьків у Сараєво також відбулося поповнення цієї бази даних. Проєкт працював з боснійським контекстом в історичному аспекті, а також куратори розглядали його як модель гендерних пошуків, адже Боснія — це європейська мусульманська країна, результатом чого була участь в інтелектуальному форумі «Що тепер? Світові мистецькі тенденції» на боснійському телебаченні, який транслювався в ефірі ЄС 8-ма європейськими мовами (англійська, французька, німецька, італійська, іспанська, сербська, словенська та македонська).

На фестивалі була представлена відеоінсталяція «Ментальна голограма» художника Баби Дорін (Румунія), складна технологічна конструкція, робота якої стосується нової можливості завантаження в людську пам'ять голографічних зображень. Голограма призначена для реконструкції цілого з частин. Художник будує інсталяцію, що представляє візуальне відтворення наших спогадів. На даний момент важко визначити різницю між автентичною інформацією в нашому мозку та імплантованою. Зміна людської поведінки і контроль над її технічними засобами призводять до втрати особистістю свої ідентичності. Проєкт піднімає питання про гарантію безпеки від маніпуляцій щодо інформації, яка зберігається в нашій підсвідомості після першого вдалого завантаження голографічних зображень.

Сараєвський фестиваль проводив політику з відбору та показу найкращого добробу, що є на міжнародній сцені, а також зі збирання боснійських авторів та їх проєктів задля інтеграції у світовий мистецький процес.

Зусиллями ж Катерини Бочавар 95% представлених у візуальній програмі робіт складала твори російських інституцій та авторів, фестиваль профінансував site-specific реалізації

запрошених друзів куратора, хоча варто сказати, що фінансування сучасного мистецтва в Росії вже перебуває на зовсім іншому рівні, передусім саме завдяки створеній інфраструктурі. А можете собі уявити, яким потужним творчим імпульсом для українського мистецтва на шляху його звільнення від тисків комерційної репрезентації міг би стати «ГогольФест», якби надав свої майданчики українським художникам... Програма носила, з одного боку, просвітницький характер, — так, Пермський музей сучасного мистецтва і Марат Гельман представили твори Марини Абрамович, Віктора Алімпієва, Білла Віоли, Олександри Галкіної, Групи «ZerGut», Олександра Гнилицького та Лесі Заяць, Анни Ермолаєвої, Михали Ровнер, Єрбола Мельдибекова, В'ячеслава Мізіна, Шірін Нешат, Нам Джун Пайка, Піпілотті Ріст, групи «Синій Суп», Петера Фішлі і Девіда Вайса, Гора Чахала, Ентоні Гойколі; на виставці відео «ВИДЕНИЕ» куратори Хуан Пунтес (США), Наталя Миловзорова (Росія), Музей «Московський дім фотографії» представили відео-арт Олексія Костроми, Алли Єзіпович, Глюклі і Цаппі, Поліни Каніс; BAIBAKOV Art Projects (Москва) показав 5 відео-проектів Ольги Чернишової, а Фестиваль некрореалізму представив підбірку фільмів Євгена Юфіта. З іншого боку, запрошений куратор «ГогольФесту», будучи особою непоінформованою щодо розвитку українського сучасного мистецтва, представила деякі проекти і навіть напрямки в мистецтві, що нагадували пошуки українських художників 90-х рр., як нове явище: найцікавіша site-specific інсталяція в довженківському саду «100 стахановців» Гліба Косорукова все ж таки виглядала вторинною після проекту «Deepinsider» 1998 р. (Арсен Савадов), кімната в Арт-сквоті, де виросла трава, нагадував проект з виставки 1998 р. в Центрі Сороса (Олександр Гнилицький), а Fashionable art з проектом «Aerospru» Романа Єрмакова нагадував авторський перформанс під назвою «Історія, що її розповів Генріх Шліман Франциску Ассізькому...» 1992 р. (Оксана Чепелик), «Армія клонів» Марії Куликівської могла б зацікавити, якби не було проектів «Аутентифікація» 2006 р. та «Деперсоналізація» 2009-го (Віктор Сидоренко). А оскільки дискурс українського сучасного мистецтва і досі не розроблений, будь-які репрезентаційні ініціативи можуть сприйматись як одкровення.

На жаль, «ГогольФест» у своїй візуальній частині виконав промоутерську функцію для російського десанту, позбавляючи українське мистецтво потужної інфраструктурної складової, а значить, і голосу.

Розділ кіно сараєвського фестивалю представив різні програми, що розглядали події та явища, які сформували сьогоднішній світ або ж резонували з сьогоденням.

Так, програма, що стосується гендерних студій, була представлена в Турецькому культурному центрі експериментальними фільмами «Макіяж», режисер Христина Коян Голужа (Хорватія), «Хроніки від Фортінбраса», режисер Оксана Чепелик (Україна), «Звук і форма» і «Народитися жінкою», режисери Нена Шешич-Фішер і Ненад Фішер (Нідерланди).

Експериментальна відеоробота «Макіяж» базується на перформансі, в якому makeup на обличчі мисткині створюється колонією мурах.

Зафільмований перформанс «Хроніки від Фортінбраса» — це феміністичний проект, що вивчає реальність як екзистенційні торттури, що є метафорою жіночого існування в нашому світі. Існуюча напруга між статтями посилює враження. «Жінка завжди була об'єктом насильства...», — сказано в каталозі.

«Звук і форма» проходить через наш повсякденний досвід, там існує світ дивних об'єктів, що проживають сезонні зміни, від спекотного літа до холодної зими... Анімаційне відео «Звук і форма» стежить за грою звуку і форми, завдяки якій об'єкти цього вигаданого світу знаходять зони свободи. Оригінальну музику до цієї анімаційної відеоінсталяції створили п'ять композиторів з п'яти різних країн.

Кінопрограму, що розглядала соціо-політичні реалії, з фільмами «Серце, продовжуй стукати», режисер Міа Дегнер (Данія), «Бог так не казав», режисер Брігіт Уттар Корнецька (Німеччина / Швейцарія), «Естергазі», режисер Ізабела Плючинська (Польща), було показано в Турецькому культурному центрі. У фільмі «Серце, продовжуй стукати» Клаудія і Алекс, двоє молодих румунів, мріють про сім'ю, про абсолютно нормальне життя. У цьому документальному фільмі вони, будучи ВІЛ-інфікованими з дитинства, говорять про свою боротьбу за те, що є «нормальним» після перебування в дитячому будинку.

У фільмі «Бог так не казав» з ретельно підібраними красивими кадрами, в якому йдеться про пробудження гуманізму після трагедії в Західній Африці, Бог не є зіркою, а особистістю другорядного значення. Під час 11-річної війни було відрубано десятки тисяч рук, аби

надіслати президенту Сьєрра-Леоне. «Цими руками ви проголосували за громадянський уряд, — сказали повстанці. — Ви ніколи не будете голосувати знову». Чотири тисячі осіб вжили після кривавої ампутації. Один з героїв фільму — пекар, скалічений під час бойових дій, усе ще не відчуває спокою після травми і не може віднайти мир у собі. В кадрі — його макроплан, його запитують, чи він хотів би помститися людині, яка зробила це з ним. Він думає, потім каже: «Я? Бог так не казав».

В анімаційній стрічці «Естергазі» режисерки Ізабелі Плючинської (Польща) героєм фільму є молодий чистокровний кролик з династії Естергазі у Відні (чиста порода призвела до зменшення виду), якого Патріарх граф Естергазі відсилає до Берліна в 1989 р., щоб знайти велику, здорову і міцну кролицю, які водяться на недоторканій території біля якоїсь таємничої Берлінської стіни. Після довгого та наполегливого пошуку він знаходить Мімі — любов усього свого життя — і кролячий рай під захистом знаменитої Берлінської стіни. А потім — Берлінська стіна падає...

«ГогольФест» мав розмаїту кіно- та відеопідбірку, в якій, знову ж таки, забракло місця для українських пошуків. Найбільш потужно прозвучала програма документальних фільмів з ретроспективою фільмів Аньєс Варда («Улісс», «Збирачі та збирачка» і «Узбережжя Аньєс»), представленою Світланою Зинов'євою, «антропологічне кіно» зі стрічками «Яптік-Хессе», «Нярма» та «Одя» Едгара Бартенева, кінорежисера Санкт-Петербурзької студії документальних фільмів, та два покази Міжнародного фестивалю Docudays UA з фільмами «Бірма ВЖ — репортаж із закритої країни» (режисер Андерс Естергорд, Данія), «Плати й одружуйся» (режисер Атанас Георгієв, Австрія, Хорватія, Македонія, США) та «Пірс Аполонівки» (режисер Андрій Шварц, Німеччина). «Пірс Аполонівки» — найкращий, як на мій погляд, фільм минулорічного фестивалю Docudays UA, в ньому йдеться про Севастополь — найбільший український порт «могутнього» російського флоту. Очевидно, для отримання фінансування фільму автори апелювали до історичної ретроспекції, політичної ситуації та нинішньої існуючої напруги між Україною і Росією, а вийшов глибокий екзистенційний фільм про людей, які шукають щастя у своєму дивовижному мікросвіті. Одними з героїв фільму є двоє водолазів (один — колишній в'язень, другий — звільнений офіцер міліції), що незаконно працюють поряд із суднами Чорноморського флоту, символізуючи «севастопольську дилему: місто надто вбоге як на колишню славу, але надто живе, аби перетворитися на купу військового брухту» [6].

А ті, хто потрапив на спеціальний показ фільму «Арсенал» Олександра Довженка (варто подякувати організаторам фестивалю, що на кіностудії ім. О. Довженка показали фільм українського класика) в живому супроводі джазового імпровізатора Юрія Кузнецова, могли зайвий раз переконавшись у тому, що експресіонізм фільму сприймається сучасніше [7], ніж окремі візуальні експерименти нинішніх авторів, заявлених у програмі.

У розділі «Література» на «ГогольФесті» пройшов 1-й Літературний семінар-лабораторія «Літреактор 1.0 — Україна у пошуках архетипів» — це інноваційна платформа відкритого конкурсу та 8-денної плідної майстерні.

Усе вищезазначене дає змогу зробити наступні висновки:

– Мультидисциплінарний фестиваль «ГогольФест» у багато чому на два тижні заповнив своєю діяльністю нішу відсутньої мистецької інфраструктури в Україні;

– «ГогольФест» може дійсно надати потужний стимул розвитку української літератури і культури.

Якщо ж знову звернутися до культурної політики Боснії та Герцеговини, то завдяки фестивалю «Сараєвська Зима» кандидатуру міста Сараєво було подано на конкурс культурної столиці Європи. «Культурна столиця Європи» — статус міста, який призначається Європейським Союзом терміном на один календарний рік, упродовж якого місту надається можливість демонстрації свого культурного життя та культурного розвитку. Мета програми — зближення європейців на основі співпраці у сфері культури, полегшення економічного, політичного та культурного об'єднання країн. Апеляція фестивалю до ідеї «третьої культури» є важливою, тому що представники всіх політичних партій у Європі здатні розглядати міжнародну співпрацю установ науки, культури і мистецтва, таких як Національний музей, Національна бібліотека та інших, як плідну перспективу. Це подання дає шанс зустрітися з європейськими парламентарями і обговорити перспективи європейської культурної політики з 2013-го по 2020 р. та залучення культурних інститутів Боснії і Герцеговини та художників, які тут працюють, до культурних подій європейського рівня. «Сараєвська Зима» працює

спільно з владою над будівництвом концертного комплексу, що сприятиме утвердженню Сараєво як європейської культурної столиці. Фестиваль організує зустрічі з представниками міста та різних установ, аби створити клімат кращого розуміння для розбудови культурної інфраструктури в Боснії і Герцеговині.

Перспективи використання результатів дослідження вбачаю у відповіді на питання: яку ж державницьку та розбудовчу мету переслідує українська влада, відмовляючи у підтримці «ГогольФесту», який насправді допомагає втілювати аналогічні цілі Україні? Теоретичне висвітлення невідкладних проблем, гостро актуальних для мистецького процесу XXI ст., сприятиме використанню базових положень та результатів дослідження у підготовці науково-методичних розробок і, дуже сподіваюся, при формуванні необхідної мистецької інфраструктури і в Україні.

1. 38-й Київський Міжнародний кінофестиваль «Молодість». — К.: 2008. — 228 с.
2. 39-й Київський Міжнародний кінофестиваль «Молодість». — К.: 2008. — 214 с.
3. Сноу Ч. Две культуры. — М.: Мир, 1973. — 79 с.
4. Библер В. С. От наукоучения — к логике культуры: Два философских введения в двадцать первый век. — М.: Полит. литература, 1991. — 413 с.
5. Beuys, J. Statement dated 1973, first published in English in Caroline Tisdall: Art into Society, Society into Art (ICA, London, 1974), p. 48. Capitals in original.
6. Із каталогу Міжнародного фестивалю документального кіно про права людини «Docudays UA». — 2010.
7. Госейко Л. Історія українського кінематографа. 1896–1995. — К.: KINO-КОЛО, 2005.

Тетяна БОДНАРЧУК,
доцент Вінницького кооперативного інституту,
кандидат мистецтвознавства

УДК 7.477.038

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОЯВ ТЕНДЕНЦІЙ ПОСТМОДЕРНІЗМУ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

Т. Боднарчук. Національний прояв тенденцій постмодернізму в образотворчому мистецтві.

У статті на основі аналізу творчості українських митців, зокрема С. Параджанова, О. Тістола, К. Реунова, А. Савадова, Т. Сільваші, І. Чичкана, визначено специфіку прояву тенденцій постмодернізму в національному образотворчому мистецтві.

Ключові слова: постмодернізм, модерн, модернізм, гіпертекстуальність, полістилізм, повсякденність.

Т. Боднарчук. Национальное проявление тенденций постмодернизма в изобразительном искусстве.

В статье на основе анализа творчества украинских художников, в частности С. Параджанова, О. Тистола, К. Реунова, А. Савадова, Т. Сильваши, И. Чичкана, определено специфику проявления тенденций постмодернизма в национальном изобразительном искусстве.

Ключевые слова: постмодернизм, модерн, модернизм, гипертекстуальность, полистилизм, обыденность.

T. Bodnarchuk. National manifestation of tendencies of post-modernism in visual arts.

The article is based on analysis of the works of Ukrainian artists, including S. Paradzhanov, O. Tistol, K. Reunov, A. Savadov, T. Silvashi, I. Chychkan. The specificity of manifestation of post-